

А. Зубко, канд. ист. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ЛИЧНЫЕ ПРОЗВИЩА КНЯЗЕЙ В ДИНАСТИИ РЮРИКОВИЧЕЙ

Анализируются личные прозвища князей династии Рюриковичей в IX – XVI вв. Прозвища князей исследуются в контексте традиции родовой антропонимики.

Ключевые слова: династия Рюриковичей, личные прозвища князей, антропонимические традиции, исторический факт, исторический источник.

A. Zubko, PhD (equiv. in History), Associate Prof.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

PERSONAL SOBRIQUETS OF PRINCES IN THE RURIC DYNASTY

The article describes personal sobriquets of princes who belonged to the Ruric dynasty in the period between the 9 th. and 16 th. centuries. The sobriquets of princes are analyzed in the context of generic anthroponymic traditions.

Key words: Rurik dynasty, personal sobriquets of princes, anthroponymic traditions, historical fact, historical source.

УДК УДК 378. 4(477-25)(091)"1930/1960"

М. Казьмирчук, д-р іст. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ У СПОГАДАХ ВИКЛАДАЧІВ ТА СТУДЕНТІВ (1930–1960 рр.)

На початку 30-х рр. XX ст. в СРСР повернулися до системи класичних університетів. 1933 р. відновлюється і Київський університет. Більшість викладачів Київського державного університету залишили помітний слід в історії Alma Mater не тільки як науковці, але і як "літописці", відмічаючи заслуги здібних студентів, згадуючи дорогих колег, яскраві події, побутові й наукові умови життя та праці.

Ключові слова: Київський державний університет, викладачі, студенти, спогади.

На початку 30-х рр. XX ст. стала очевидною згубність реформування радянською владою університетів в Інститути народної освіти, які були неспроможними забезпечити належну підготовку кваліфікованих фахівців. Експерименти в галузі вищої освіти було припинено, і в СРСР повернулися до системи класичних університетів. У 1933 р. відновлюється і Київський університет, який за рік отримує статус столичного, а ще через рік ім'я видатного українського поета Тараса Григоровича Шевченка. Такі заходи посилювали увагу з боку влади до Київського державного університету, де на викладацькі посади запрошувалися найкращі викладачі та партробітники із місцевих партійних органів. Більшість викладачів Київського державного університету, талановиті та неординарні особистості, які залишили помітний слід в історії Alma Mater не тільки як науковці, але і як "літописці", відмічаючи заслуги здібних студентів, згадуючи дорогих колег, яскраві події, побутові й наукові умови життя та праці.

Проблема висвітлення викладачами у спогадах діяльності Київського державного університету в сталінську та хрущовську добу не була проаналізована ще в жодній вітчизняній праці, хоча їхні записки нині активно залучаються для написання історії Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Така сама ситуація склалася із спогадами студентів, які залишили чимало свідчень про життя Київського університету сталінської та хрущовської доби. Слід відзначити, що мемуари сталінської доби є дуже цінним джерелом, адже архівних матеріалів майже не збереглося. Тому актуальним є аналіз спогадів викладацького і студентського складу та їхньої інформації за 1930–1960-ті рр., відтворення важливих та давно забутих історичних умов та обставин, у яких вони працювали, відпочивали і просто жили. Також можливим стає порівняння умов діяльності Київського університету в сталінський та хрущовський періоди, яке б спиралося на свідчення очевидців тих подій.

У 1933 р. Київський державний університет відновили у складі шести факультетів: фізико-математичного, природничого, хімічного, географічного, філософсько-

історичного та літературно-лінгвістичного [7, с. 4]. Г. І. Дрі-нфельд згадував: "Відродження для таких факультетів, як хімічний, фізичний і математичний, пройшло безболісно. Щодо математичного, то цей факультет не тільки відродив кращі традиції дореволюційного університету, а в певній мірі запозичив і досвід Московського університету. Для цього, між іншим, на нараду в Харкові (тодішній столиці) були запрошені окремі працівники Московського університету на чолі з відомим професором В. В. Голубєвим" [4, с. 80]. Звичайно у 1950–1960-х рр. структура Київського державного університету змінилася – відкривалися нові кафедри та створювалися нові факультети. У 1935 р. розпочав роботу юридичний факультет [8, арк. 24-26]. У 1937 р. було відкрито окремий факультет іноземних мов, який у 1939 р. перейменували на факультет західних мов і літератур Київського державного університету [3, арк. 154]. На фізико-математичному факультеті у 1939 р. засновано кафедри оптики та астрономії [3, арк. 49]. Як бачимо, Київський державний університет було відроджено, але комуністичні експерименти на тому не скінчилися, що знайшло відображення у спогадах викладачів та студентів. Найбільше спогадів залишать викладачі та студенти історичного, філологічного і математичного відділів.

Всі віднайдені записки викладачів та студентів за досліджуваний період можна поділити на автобіографії, мемуари, спогади про окремих осіб, бліц-спогади або "міні мемуари", тобто короткі спогади, що вміщувалися у газетний рядок, призначались для газет або журналів. Також до них можна додати історичні інтерв'ю та усну історію, тобто записи усних спогадів.

Серед згадок окремих осіб про викладачів Київського державного університету слід відзначити спомини про видатного математика М. П. Кравчука, залишені його учнями, студентами або слухачами лекцій [1, с. 20]. Серед таких осіб вчений-математик Микола Павлович Хоменко, колишній студент Київського авіаційного інституту М. Желєзняк, поетеса Віра Черняхівська, громадська діячка Надія Суровцова, колишній студент Київського університету Павло Бондаренко, колишній

студент Київського політехнічного інституту (далі – КПІ) Валеріан Ревуцький. Учень М. П. Кравчука, також математик і викладач Київського університету О. С. Смогоржевський залишив спогади "Каміння з мозаїчного життя", відзначаючи велику допомогу вчителя молодим талантам. Переважно у вище названих спогадах відзначається приналежність, глибокий розум, красномовство, оригінальність викладання, любов до математики, добропорядність М. П. Кравчука [1, с. 23]. Так, В. Ревуцький слухав лекції М. П. Кравчука у КПІ, куди приходили і студенти Київського університету, відзначаючи: "Вражала в лекції не тільки досконала українська мова викладача, але і його захопаність в тему, подану в ідеально чіткій формі, навіть з певними, до місця жартами" [1, с. 22]. Ревуцький згадує про дозвілля академіка М. Кравчука, який був "душею молоді" і на відпочинку залюбки грав у волейбол та шаради. П. Бондаренко зауважував: "Лекції його – живі, дотепні. Формули на дошці не писав, а малював, як митець-кресляр. А мова його! – відшліфована, барвіста, з багатющою лексикою, справжня українська мова!" [1, с. 22-23]. М. П. Хоменко наголошував: "На лекціях Кравчука бували і незнайомі мені люди, які як виявилось, були філологами, серед них і професори; вони хотіли вчитись у Кравчука майстерності читання лекцій добірною українською мовою, бо Кравчук володів нею і бездоганно, і віртуозно, прямо таки артистично, як і Зеров, вживаючи вичурні красиві звороти" [1, с. 20].

Залишилися приємні спогади близьких, учнів та студентів про знавця античної класики, українського поета і перекладача Миколу Костьовича Зерова. Серед них уже згадуваний М. П. Хоменко, дружина Софія Зерова, історики Наталя Полонська-Василенко та Олександр Оглоблин [1, с. 22; 5, с. 83-252]. Викладач Київського університету О. Оглоблин згадував про своїх колег М. К. Зерова та П. П. Филиповича, які разом розпочинали наукову діяльність, одночасно отримавши звання професора у 1920-х рр. Автор спогадів відзначає, що, пишучи їх, не використовував жодних матеріалів, окрім власної пам'яті, адже перебував за кордоном, вже не маючи свого київського архіву. Перше враження О. Оглоблина про М. Зерова було не дуже добре, адже "зовнішність Миколи Костьовича, зокрема його трохи шепелявий голос та зіпсуті зуби, і ще більше його звичка багато і швидко говорити, і досить відчутне почуття своєї інтелектуальної вищості, якого він не міг приймати, мимоволі дратували нового співбесідника, що змушений був тільки слухати й слухати Зерова. Правда, розмова Миколи Костьовича була завжди розумна, доречна і цікава, повна того енергії і шарму, які так чарували всіх, хто ближче знав Зерова. В кожнім разі, Зерова треба було вміти слухати й, звичайно, треба було до нього звикнути" [5, с. 249]. Н. Полонська-Василенко також відзначає неелегантний вигляд М. К. Зерова: старе пальто, старий костюм, давно не модна краватка, фетровий капелюх [5, с. 186]. О. Оглоблин згадує також професорів Київського державного університету літературознавця Б. В. Якубського, істориків Б. Є. Радзиковського, Г. Г. Павлуцького, Л. М. Беркута [5, с. 248]. У 1931 р. відбувся суд над науковою діяльністю О. Оглоблина, і він змушений був піти з посади професора Київського університету до 1938 р.: "Університет чи те, що від нього залишилося, став мені чимось чужим і неприємним. Навіть буваючи в тому будинкові щодня (як директор архіву, що там містився), я швиденько переходив довжелезні коридори, поспішаючи до свого архіву. А на початку 1934 року й цей зв'язок урвався. Відтоді я вже рідко зустрічався з М. К. Зеровим, який залишився в університеті, здебільшого лише обмінюючись з ним на вулиці дружнім вітанням, чув про нього від спільних

знайомих, які працювали в університеті, або в Секції наукових робітників, чув і про "суд" над ним і зраду його учня Колесника (це було тоді звичайним явищем), про смерть сина, про звільнення з університету й виїзд Зерова до Москви" [5, с. 250]. Про П. Филиповича О. Оглоблин згадував, що в нього "було особливе відчуття історизму, і то українського. Взагалі у ближчому, інтимному товаристві Павло Петрович був дуже милий, веселий і дотепний, і з ним почувалося легше, ніж з Зеровим. З Филиповичем завжди приємно було бути чи то на веселій і шумній вечірці, за келихом доброго вина, чи то на прогулянці десь на Дніпрі або на Десенці. Там він був "свій хлопець" (вираз, якого він часто вживав)" [5, с. 251].

Про 1930 – 1940-ві рр. та діяльність Київського державного університету того періоду залишив спогади доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії СРСР і УРСР (1963 – 1986) Чернівецького держуніверситету (нині Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича) Іван Антонович Гриценко [6]. У 1937 р. він став студентом історичного факультету Київського державного університету. Згадує про будівництво корпусів на вулиці Володимирській, кількість, соціальне становище та національний склад студентів [2, с. 140-142]. І. А. Гриценко відзначає, що "аудиторії завжди були вщерть заповненими", бо студентів притягувала не тільки майстерність викладачів, а й лекційний фактаж [2, с. 143]. Він описує розклад та зміст навчання на історичному факультеті, подає характеристику досвідчених викладачів, зокрема К. В. Штепи, який один "упродовж чотирьох семестрів читав нам курси історії докласового суспільства, історії стародавнього Сходу, історії Греції і Риму та частину курсу історії середніх віків... Костянтин Васильович викладав матеріал вільно, майже не звертаючись до конспекту. Привертала увагу його бездоганна українська мова. Взагалі на історичному факультеті, за поодинокими виключеннями, навчання велось українською мовою" [2, с. 145, 146]. Ще студентом І. А. Гриценко довідався про чистки "ворогів народу" серед викладачів Київського державного університету. Він згадує про А. О. Введенського, який читав лекції з історії СРСР, викладачу з історії мистецтва Шульженку, викладача латини Ліхтенфельда та багатьох молодих та досвідчених викладачів [2, с. 147-152]. І. А. Гриценко стверджує, що студенти "мали досить часу для самостійної роботи над історичними джерелами і літературою, для громадської діяльності, задоволення культурних потреб, заняття спортом" [2, с. 153]. Розповідає про бібліотеки та історичний кабінет Київського університету, а також інші бібліотеки, які відвідували студенти. В академічну бібліотеку проникали і студенти першого та другого курсів: "У своїх студентських квитках (а це були далеко не поодинокі випадки), вони виправляли "студент I курсу" чи "студент II курсу" – на "студент III курсу" і цього було досить, оскільки студентський квиток являвся одним із документів, на підставі якого на контрольному вході пропускали читачів до бібліотеки" [2, с. 154]. І. А. Гриценко висвітлює студентський рівень підготовки до екзаменів, їхню організацію та ступінь вимогливості викладачів. Також характеризує наукове життя історичного факультету, матеріальне становище студентів, їхні пошуки поза університетської роботи, адже "З вересня 1939 р. в навчанні і матеріальному побуті студентів сталися різкі зміни, їх викликала урядова постанова, якою встановлювалася плата за навчання у ВУЗах і радикально мінявся існуючий порядок призначення стипендії. Право на її одержання надавалося лише тим студентам, у залікових книжках яких за підсумками екзаменаційної сесії значилося 75 % відмінних і 25 % добрих оцінок. Якщо, примі-

ром, на сесію виносилось чотири екзамени, то на стипендію міг розраховувати лише той, хто три з них складав на "відмінно" і один – на "добре" [2, с. 159]. І. А. Гриценко відзначає, що гуртожитки були хоч і незручними у побутовому плані, та все ж дозволяли без проблем добиратися до університету. Гуртожитки 1930-х рр. були розкидані по всьому Києву: по вул. Басейній, Тарасівській, Червоноармійській, на розі вулиць Л. Толстого та Володимирської, Новопавлівській, Повітрофлотському шосе, Жертв Революції, у Солом'янському районі. У гуртожитках проживали студенти з різних факультетів, але однакових курсів, проте все одно на всіх їх не вистачало, тому багато студентів орендували у киян "кутки", за які університет сплачував по 70 крб., і за його рахунок змінювалася постіль [2, с. 160, 163]. І. А. Гриценко висвітлює діяльність партійної, комсомольської та профспілкової організацій в часи репресій, культурне та спортивне життя студентства. Розповідає про початок війни і студентство Київського державного університету, евакуацію навчального закладу та воєнні проблеми.

Відрізняються багато у чому від спогадів І. А. Гриценка спогади-есе студента історичного відділу Київського державного університету майбутнього письменника і поета Валерія Шевчука. Вони висвітлюють атмосферу життя київських студентів кінця 1950-х – початку 1960-х рр. та містять листи його дівчини, яка навчалася тоді на історико-філософському факультеті, та брата. Автор спогадів відзначає, що юність пройшла і його тодішні вчинки сприймаються безсторонньо та віддалено, а тому він вибрав "есеїстичну форму повіствування, тобто документального роману" [9, с. 31]. Документи, на думку автора, корегують властиву кожній людині суб'єктивність. Разом із тим автор багато аналізує власних літературних праць, наводить уривки з віршів, яких колись писав чимало. У спогадах використовує автобіографії, листи до брата, до друзів та колег. Також використовує студентські записки та фотографії студентських років.

Валерій Шевчук у 1957 – 1958 рр. листувався з дівчиною, імені якої у спогадах не називає. Звертався до неї "Моя людина з Києва". Саме листи від неї лягли в основу другого розділу есе, які є документальним свідченням із життя студентства того періоду. У 1957 р. його тодішня дівчина-медалістка після закінчення школи вступила до Київського державного університету. В. Шевчук кілька разів приїжджав із Житомира до Києва провідати її, а через кілька років і сам поступив до університету. Перше його відчуття, коли він очікував дівчину, а "юрба потоками вливалася у важкі двері Червоного корпусу", непереборне бажання вступити до університету, "заздрив не комусь із них зокрема, а їхній можливості тут навчатися" [9, с. 26]. Важливим є те, як дівчина умовляє хлопця вступити до університету, розкриваючи йому принади цього кроку. Уже тоді отримання вищої освіти розглядалося як важливий крок у житті та кар'єрі молодого людини. Як писала дівчина, "спираючись на знання, ти більш твердо будеш відчувати під собою ґрунт" [9, с. 32]. Через великий конкурс при вступі, багато хто сумнівався у власних силах, до того ж свідомих українців гнітила "німа покірність перед сильними світу сього, байдужість до національної долі" [9, с. 32].

В. Шевчук розповідає у спогадах про придушення вільнот. Як видно з листів дівчини, воно не заохочувалося й у хрущовську добу "лібералізації" і "відлиги". У 1960-х рр. людина з твердим розумом і критичними поглядами ставала "лишньою", а хрущовська доба вимагала інших, гнучких поглядів. Незважаючи на це, дівчина переконувала, що потрібні знання можна здобути навіть у затиснутих у лещатах ідеології та догм університетах. Навіть більше – "критично підійти до вивчення встанов-

лених догм" аби "побачити істину". В. Шевчук вважав, що критичне мислення для тих часів було притаманне більше хлопцям, які навчалися в університеті, дівчата ж були "надзвичайно наївні". Якщо хлопці могли "збуритися" від "буттєвості людини" тих часів, то дівчата зазвичай "приспосовувалися до цього" [9, с. 33].

У спогадах В. Шевчука висвітлюється організація вступу до університету в 1960-х рр., що передбачала співбесіду з деканом та вступні іспити з російської мови та літератури, іноземної мови, української мови та літератури та історії. Вступників було багато, навіть серед медалістів був чималий конкурс. Проте із стажем роботи приймали до університету навіть з трійками, тому нерідко довідки про стаж підробляли. Декан філософського відділу підкреслював, що всі студенти мають закінчити університет з партківком, адже філософи – пропагандисти ідей [9, с. 28-42].

Автор спогадів про Київський державний університет 1960-х рр. описує традиційний поділ студентів на київських та приїжджих, україномовних та російськомовних. Однак, на думку В. Шевчука, згодом курс поділився на кілька груп: "сіру масу", без інтелектуальних запитів, які старанно вчилися в межах заданої програми і особливих знань не здобули; "активних студентів", які воліли кар'єрного росту тому й вчилися краще; "здібних", які легко долали науку, але особливих знань здобути не прагнули; "інтелектуали" – невелика група, свідомих студентів, які багато читали та швидко розвивалися. "Інтелектуали" мали "тонкі, вишукані почуття, приправлені прекрасним смутком, тобто відчуження світу в теплому мінорі, який поклав за основу в свою естетику літературний імперсіонізм", "високі розмисли про світ та людину". Натомість, за В. Шевчуком, прикметною рисою "сірої маси" є те, що вона не любить сумного, складає веселі юрми, вимагає веселих видовищ, розваг, "засуджує сумне й мудре". Серед україномовних переважали вихідці з сіл, а кияни та вихідці з Донбасу були здебільшого російськомовними. Серед студентів окрему групу становили спортсмени високого класу, які більше проводили часу на тренуваннях та змаганнях, ніж у аудиторіях. Так, разом із В. Шевчуком на першому курсі навчалася Генрієта Егільська – майстер спорту із волейболу, "на лекції була рідко, але університет скінчила" [9, с. 63, 68].

В. Шевчук згадує про ставевий склад студентів, відзначаючи, що на філософському відділі навчалися самі хлопці, а дівчат було мало. Далі висвітлює розклад студентської роботи: тривалість та кількість пар, фізичне виховання в університеті, роботу в читальних залах, предмети, що їх вивчали на різних курсах. Так, на першому курсі філософського відділу вивчали математику, аби на старших курсах без проблем вивчати атомну фізику [9, с. 28, 33]. Відзначає автор спогадів і проведення різних зборів щодо організаційних питань, гуртків, дискусій старшокурсників, на яких завідувачі кафедр радили "бути присутніми". Систематично відбувалися політичні засідання, ввели 10 годин на вивчення матеріалів сесії (докладу Хрущова), з них 6 годин лекцій і 4 семінари [9, с. 30, 31, 42].

Найцікавішими є спогади про викладачів та їхню професійність, адже у документах 1930-х рр. часто нарікали на її відсутність. У 1960-х рр., як свідчить В. Шевчук, викладання велося українською мовою, але викладачі продовжували вживати багато русизмів. Деякі предмети читалися російською мовою, як-от політекономія на філософському відділенні. В. Шевчук відзначає, що викладачі у Київському державному університеті були різні – "цікаві, нецікаві і так собі". Дехто читав лекції монотонно із пожовклих стрінок, про такого нерід-

ко казали: "щороку повторює їх слово в слово, колись давно написавши, – ті лекції були мертві" [9, с. 30, 83].

Так, Михайло Іванович Марченко, професор та викладач історії Київської держави залишив позитивне враження у В. Шевчука: "Обережний у висновках, він проте вмів подавати об'єктивне і ґрунтовне знання" [9, с. 86, 87]. Професор Славін на історичному відділі читав археологію російською мовою, читав "нахненно, залиристо, без жодного папірчика – предмета знав чудово", "це був великий знавець конкретного матеріалу, але синтетик слабкий" [9, с. 83]. Серед інших небуденних викладачів згадує завідувача кафедрою історії України В. Дьяченка, істориків-архівістів А. Введенського та В. Стрельського. В. Шевчук відзначає, що більшість викладачів були "функціонерами", які мало передавали "мислячої енергії" [9, с. 89].

Висвітлюючи багате культурне життя студентства Києва, В. Шевчук відзначає певну матеріальну скруту. Студентам були доступні театри, вечори, концерти, кіно, виставки, музеї, якщо рідні або родичі підтримували матеріально, забезпечуючи провізією з села. Студенти їздили на різні екскурсії по всьому СРСР. Описуючи студентське літо, В. Шевчук згадує про обов'язкові сільгосп роботи в колгоспах та практику. Відзначає автор спогадів і розміри стипендії та додаткові підробітки студентів викладачами, сторожами, патрульними [9, с. 34-95].

Окремо В. Шевчук згадує про життя студентів у гуртожитках. У 1950-х рр. гуртожитків у Києві не виділяли, а студентів направляли до Боярки, за 10 км або навіть за 25 км від Києва. Поселити одразу студентів-першокурсників не було змоги і вони мусили ночувати день просто неба, чекаючи відповідних паперів на поселення. Та студенти змирилися і пристосувалися. Для того, аби добратися від гуртожитку у Боярці до Київського державного університету, треба було вставати о 5.45 ранку, за 30 хвилин збиратися, щоб їхати на електриці до вокзалу, звідти добігти "щодоуху до тролейбуса" аби о 7.47 зайти до аудиторії. У Боярці жило понад 200 студентів Київського державного університету. Система поселення була своєрідна – університет наймав у домовласників кімнати, куди ставили стільки ліжок, скільки могло влізти. Частина коштів за житло сплачував університет, а частину студенти. Деякі гуртожитки розміщувалися у старих дерев'яних будинках. Комусь щастило, і студенти опинялися в просторих кімнатах, проте вони швидко заповнювалися і вже на початок навчання між ліжками були щілини замість проходів. До того ж автор згадує про бідну обстановку гуртожитків, а також антисанітарію – бігали миші, яких було багато. У 1958 р. гуртожитки перевели на вулицю Ломоносова що біля Сільгоспвиставки у Києві, але до університету

треба було добиратися 40 хвилин на тролейбусі, та все ж це було значно зручніше ще й через кращі побутові умови. У кімнаті мешкало по четверо студентів, тоді як у Боярці більше 10 [9, с. 28-56].

Отже, спогади викладачів та студентів Київського державного університету сталінської та хрущовської доби різноманітні за формою написання і подання інформації. Вони висвітлюють цікаві, а інколи унікальні факти з історії університетського життя дуже важкого періоду для вітчизняної освіти. Переважно спогади залишили викладачі математичного та філологічного факультетів Київського державного університету. На перспективу слід відзначити потребу збирання та фіксації спогадів людей, які знали викладачів або самі були студентами Київського державного університету. Адже час минає і цінні спогади можуть бути втраченими.

У 1930 – 1960-ті рр. студентам Київського державного університету давалися взнаки перевтома від надмірних навчальних навантажень, від ламання романтичного бачення світу та людей. Гнітючий настрій був і серед викладачів, які потерпали від постійного тиску ідеології, жорсткої цензури та репресій. Перегортаючи сторінки спогадів, розумієш, що у тоталітарному суспільстві людям жилося нелегко, а розумним і поготив, оскільки їх насамперед змушували сприймати зайві радянські догмати. Для студентів університет ставав порятунком від трирічної солдатчини або одруження та сім'ї, проте в університеті студенти потрапляли під сильний прес ідеології.

Список використаних джерел

1. Вірченко Н. Велет української математики / Н. Вірченко. – К. : За друга, 2007.
2. Гриценко І. А. Нехворощани (Життя і долі селян Наддніпрянського краю в XIX–XX ст.) / І. А. Гриценко – Чернівці: Золоті литаври, 2004. (Матеріали люб'язно надані доктором історичних наук, професором, завідувачем кафедри української історії та етнополітики Київського національного університету імені Тараса Шевченка Анатолієм Петровичем Коцюром, колишнім учнем (вихованцем) професора І.А. Гриценка).
3. ДАК, Ф. Р. –1246, оп. 2, спр. 5.
4. Дрінфельд Г. І. Вища математична освіта у Києві в роках 1927 – 1941 / Г. І. Дрінфельд // У світі математики: український математичний журнал для школярів. – 1998. – Т. 4, вип. 2.
5. Київські неокласики / упорядкування В. Агеєва. – К. : Факт, 2003. – (Серія "Українські мемуари").
6. Коцур А. П. Кілька штрихів до портрета вченого (До 90-річчя від дня народження доктора історичних наук, професора Івана Антоновича Гриценка) / Анатолій Коцур, Галина Коцур // Часопис української історії. – 2011. – Вип. 19.
7. Про організацію на Україні державних університетів. Постанова РНК УСРР від 10 березня 1933 р. // Збірник законів і розпоряджень Робіничо-Селянського Уряду України. – 1933. – № 15 (5 квіт.). – Арт. 173.
8. ЦДАГО, Ф. 1, оп. 20, спр. 6868.
9. Шевчук В. На березі часу. Мій Київ. Входи́ни : повість-есе / Валерій Шевчук. – К. : Темпора, 2002.

Надійшла до редколегії 04.03.14

М. Казьмирчук, д-р ист. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

КИЕВСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ В ВОСПОМИНАНИЯХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ И СТУДЕНТОВ (1930 – 1960 гг.)

В начале 30-х гг. XX ст. в СССР вернулись к системе классических университетов. В 1933 г. восстанавливается и Киевский университет. Большинство преподавателей Киевского государственного университета оставили заметный след в истории Alma Mater не только как ученые, но и как "летописцы", отмечая заслуги одаренных студентов, вспоминая дорогих коллег, яркие события, бытовые и научные условия жизни и труда.

Ключевые слова: Киевский государственный университет, преподаватели, студенты, воспоминания.

M. Kazymyrychuk, Doctor of History, Associate Prof.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

KYIV STATE UNIVERSITY IN THE MEMORIES OF TEACHERS AND STUDENTS (1930 – 1960)

In the early 30th years of the XXth century there in the USSR one has returned to the system of traditional universities. In 1933 the Kyiv University was restored too. Most of the teachers of the Kyiv State University left a noticeable mark in the history of Alma Mater not only as scientists, however as also "chroniclers", while noting merits of talented students, remembering dear colleagues, bright events, domestic and scientific conditions of life and work.

Key words: Kiev State University, teachers, students, memories.